

restauratie integratie
mechelen

RIM

België - Belgique
P.B.
2800 Mechelen I
8/6080

RIMNieuws

Nummer 85

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 -
V.U. Van den Bossche Peter, Auwegem vaart 110, 2800 Mechelen

Colofon

RIMNieuws is het driemaandelijks orgaan van Restauratie Integratie Mechelen v.z.w. ("RIM").

Teksten: RIM, Willy Van Duffel

Foto's: Peter Van den Bossche, Willy Van Duffel

Layout: Peter Van den Bossche

Abonnementen op RIMNieuws kunnen onderschreven worden door storting van €10,00 op rekening 320-4195088-05 van Restauratie Integratie Mechelen. Indien u €20 of meer betaalt krijgt u ook vier nummers van "Land in zicht", het tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon.

Leden van RIM genieten tevens van een korting op het programma geleide wandelingen van Mechelenbinnenstebuiten.

Inlichtingen: RIM, p/a Peter Van den Bossche, Auwegem vaart 110 Mechelen

Email: info@rim.be

Bezoek ook de RIM website:

<http://www.rim.be>

Wet van 08/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de gegevens aangaande de RIM-leden zijn opgeslagen in het bestand beheerd door RIM v.z.w., en worden slechts gebruikt voor interne administratieve doeleinden. Het ledenbestand van RIM v.z.w. wordt niet aan derden medegedeeld. Als U wil kennis nemen van de gegevens over uw persoon in ons bestand, kan dit mits eenvoudige schriftelijke aanvraag (een kopie van uw identiteitskaart insluiten) aan RIM v.z.w., Dageraad straat 45, 2800 Mechelen. Indien zou blijken dat onze bestanden onjuiste gegevens bevatten, zullen deze op uw aanvraag worden aangepast.

Intro

Eindelijk hier het nieuwe RIM-boekje!

Nu de afbraakwerken in de Bruul zijn aangevat, is het wellicht nuttig om enige achtergrond te geven bij dit wel zeer complexe dossier waarover het laatste woord zeker nog niet is gezegd. Wij presenteren u een globaal overzicht. Verder besteden wij aandacht aan enkele geslaagde restauraties in de binnenstad, welke aantonen dat ook "kleine" monumenten zoals "gewone" huizen een duidelijke bijdrage kunnen leveren tot het verbeteren van de stedelijke leefomgeving. We maken ook een ommetje langs de Kruidtuin waar enkele "verborgen schatten" zijn te vinden en eindigen aan het Schepenhuis waar binnenkort de Rik Wouters-tentoonstelling zal zijn te bewonderen.

Peter Van den Bossche

Nieuwe euroshopping in de Bruul?

Aangezien de afbraakwerken in het gedeelte Bruul tussen Hazestraat en Pitzemburg gestart zijn, lijkt het ons hoog tijd om even toe te lichten welke inspanningen RIM in de afgelopen 3 jaar geleverd heeft om het bedreigde gedeelte van deze winkelstraat een betere en meer kwaliteitsvolle toekomst te bieden dan momenteel voorzien is door de betrokken bouwpromotor.

Hierna volgt een overzicht van de gebeurtenissen in dit dossier, waaruit moge blijken dat we niet stilgezeten hebben.

Een beetje voorgeschiedenis:

In de Bruul, tussen de Hazestraat en de Binnendijle, hadden verschillende handelszaken hun deuren gesloten. Een vastgoedontwikkelaar kocht stelselmatig alle panden op om er een grootschalig project te ontwikkelen.

De Bruul is evenwel niet zomaar een straat in Mechelen waar handelaars hun winkels openden. De Bruul was vroeger de straat waar vooraanstaanden zich graag kwamen vestigen. Het rijke bouwpatrimonium getuigt daar nu nog van.

De Vlaamse overheid had dan ook dit stukje Bruul ingekleurd als een gebied met culturele, historische of esthetische waarde (CHE-gebied). In een CHE-gebied moet voorafgaand aan de goedkeuring van bepaalde bouwprojecten een bouwhistorisch onderzoek gebeuren. Het behoud van het bestaande erfgoed is in een CHE-gebied de basis waarop verder wordt gewerkt. Sloop staat haaks op de geest van de wet.

De Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg (SCM)

kreeg - beperkt - inzage in de studie over dit bouwhistorische erfgoed. De leden van de commissie waren verbaasd toen ze kennis namen van het waardevolle architecturale erfgoed dat achter de schijnbaar banale gevels schuilgaat. Naast een aantal modernistische ingrepen heeft men in verschillende panden een schat aan 16de eeuwse architecturaal erfgoed gevonden, zoals unieke kelders en dakgebinten. Kortom: het was voor de kenners van historisch Mechelen een openbaring dat dit bouwblok zo waardevol is. De commissie sprak zich dan ook uit tegen de plannen om deze gebouwen te slopen. Ook de Gecoro (Gemeentelijke Commissie voor Ruimtelijke Ordening) gaf al eerder een negatief advies over het betreffende project.

In november 2007 besprak RIM in haar maandelijkse vergadering een eerste maal de voorgenomen nieuwe invulling van het project op de locatie van Vede en aanliggenden. Vanwege de centrumligging werd de initiatiefnemer verplicht tot het voorleggen van een studie. Naar aanleiding van de resultaten van deze studie, werd de aanpak van het project door SCM veroordeeld en werd tevens vastgesteld dat nog zeer waardevolle elementen van bouwkundig erfgoed verborgen zaten achter de gevels van de bestaande panden!

In eerste instantie dienden de resultaten van deze studie zoveel mogelijk in de openbaarheid gebracht te worden.

In januari 2008 stuurde RIM een open brief naar het stadsbestuur om haar ongenoegen te uiten en werd de pers ingelicht over het komende onheil.

In februari 2008 organiseerde RIM voor haar leden een plaatsbezoek aan en rond de bedreigde panden en in maart werden 20.000 vlugschriften in de stad rondgedeeld.

De eerste contacten met een gespecialiseerd advocaat wer-

den gelegd om ons te voorzien van alle wettelijke verweermiddelen

Op 22 februari ging het college van Burgemeester en Schepenen principieel akkoord met de bouw van een commercieel centrum volgens het winkelconcept van een Saturn-vestiging op de in de aanvraag voorziene plaats in de Bruul en dit binnen de volgende randvoorwaarden:

het project moet architecturaal van grote kwaliteit zijn, met de ambitie een nieuwe landmark te zijn; het huidige architecturale voorstel voldoet niet aan die voorwaarde.

in het project moet bouwtechnisch de mogelijkheid voorzien zijn om bij vertrek van de Saturn-vestiging een andere bestemming mogelijk te maken, inzonderheid wonen.

de leveringen aan huis gebeuren vanaf een andere locatie.

het tonnage van de transportmiddelen nodig voor de leveringen wordt beperkt tot een nog te bepalen maximum.

de leveringen gebeuren overeenkomstig de beperkingen van het heden reeds ter plekke voorziene tijdsregime.

De aanvrager wordt bijkomend geadviseerd:

- het pand nummer 95 te behouden
- het momenteel voorziene volume van het project te beperken met de ruimte die nu voorzien wordt voor opslag van leveringen aan huis.

Aangezien blijkt dat de projectontwikkelaar verder gaat met het opkopen van panden tussen Hazenstraat en Kruidtuin, dient de nodige waakzaamheid aan de dag gelegd worden voor verdere “plannen”. Momenteel zou voor de woningen op nrs. 93-95-97 sprake zijn van een “conserverende restauratie”.

In november kwam het volgende aan bod:

- RIM heeft een mail gezonden aan de raadsleden en gedeputeerden van de Provincie Antwerpen. Slechts 2 antwoorden werden ontvangen (Tom Caals en Bart Denijn). Daarnaast heeft ze ook een onderhoud gehad met het hoofd van de Bouwdienst in Mechelen. Ondanks de welwillende houding van de verantwoordelijke, is er weinig dat deze kan doen in dit dossier, aangezien alles volgens vastliggende procedures verloopt.
- Er wordt voorgesteld om in januari Eric Grietens (BBL) uit te nodigen om de verschillende stappen in het verloop van een bouwaanvraag toe te lichten.
- Het volledige dossier wordt overgemaakt aan mr. Van der Mussele. Ondertussen heeft deze een brief terugschreven met een aantal concrete vragen naar bijkomende inlichtingen i.v.m. BPA of RUP, erfdienstbaarheden (aankoopaktes), aanwezigheid publiek domein binnen de bouwzone, ... De taken omtrent het opzoeken van deze informatie worden verdeeld.
- Een overzicht van het volledige verloop van het dossier werd teruggevonden. Dit betreft een verslag van een vroegere gemeenteraadszitting, waarin ook RIM vermeld wordt. Kopie zal verspreid worden onder de geïnteresseerden.
- Via enige navraag hebben we vernomen dat het dossier momenteel in de fase van "princiëpsaanvraag" verkeert en voor behandeling bij Stedebouw Antwerpen ligt. Hieraan gekoppeld werd een advies opgevraagd bij de Onroerend Erfgoedcel, wat zeer gunstig uitdraait voor de bestaande panden, maar geen bindend karakter heeft. Vervolgens zal een openbare bouwvraag ingediend worden, waarop het publiek kan reageren via bezwaarschriften. Wanneer dit gebeurt, kunnen elementen van het Ruimtelijk Structuurplan, alsook de resultaten van de CHE-studie gebruikt worden om de bezwaren te beargumenteren (ook in de eventuele juridische proce-

dure naderhand). Er wordt geprobeerd om de CHE-studie op te vragen bij de stadsdiensten.

- RIM dient tijdig zijn verplichtingen in het kader van de vzw-wetgeving in orde te brengen, teneinde bij een juridisch gevecht niet meteen buiten spel gezet te worden. De voorzitter zal nakijken of het verslag van de algemene vergadering voldoet aan de vormvereisten en de nodige documenten neerleggen.

Uit het onafhankelijk rapport DZA Consult 'reconstructie van een geschiedenis n.a.v. een stadsvernieuwingsproject 'Bruul 95-111', lichten we enkele zinsneden.

- *Terrein drassig; vlieten (Bruul = moerassig land)*
- *Verbouwingen tot nu toe hebben maat & ritme Bruul behouden*
- *Samenhangende historische kern achter huizen Hazestraat*
- *89/93: vroeger 't Haesken'*
- *95/99: archeologische vindplaats (vroeger 'De Pollepel'): combinatie ongeschonden historische elementen uniek*
- *101: bijzondere kelder. Verdwenen steeg tussen 99 en 101. Eveneens archeologisch vindgebied. Vroeger 'De Brouwketel'*
- *103: historische achterbouw: 15/16^e eeuwse bouwtechnieken (met binnenplaats). Interbellum voorgevel; waterput indertijd voor brouwen*
- *107: na 1950 historiserende inrichting. Vroeger 'De Theems' Interessante 19^e eeuwse gevel achterhuis*
- *17^e eeuwse ondermuur loods grenzend aan perceel Hazestraat 10; 16^e eeuwse muur tussen Hazestraat 10 en 89/93.*

Vanaf januari 2009 werd getracht om een kopie van het CHE-rapport te bekomen

Dit blijkt wel degelijk een vrij toegankelijk document te zijn en een kopie dient derhalve door de stad beschikbaar

gesteld te worden.

Een buurtbewoonster bevestigt haar bezoek aan de Bouwdienst, vergezeld door een getuige, voor de opvraging van een kopie van het CHE-rapport. Dit werd haar geweigerd en er werd voorgesteld een brief te zenden aan het College van Burgemeester en Schepenen, die dan de stadssecretaris al of niet opdracht zou geven een kopie te overhandigen.

Ondertussen werd vastgesteld dat de promotor al volop winkels te huur stelt in het nieuwe complex waarvoor nog niet eens een bouwaanvraag op tafel ligt.

Onderstaande brief werd dan door RIM en de buurtbewoners aan het College van Burgemeester en Schepenen (CBS) verstuurd:

BETREFT: Commercieel bouwproject in het bouwblok Bruul 95-111 – CHE rapport.

Referentie: Decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur – art. 7, 17.

Geacht College,

Het is ons bekend dat bovenvermeld gebied momenteel het voorwerp uitmaakt van een initiatief gericht op het bouwen van een commercieel complex op die plaats. Gezien het gaat om een woongebied met culturele, historische en esthetische waarde werd een verplicht CHE rapport opgesteld, dat op 14/11/2007 werd voorgesteld aan de Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg.

Overeenkomstig het Art 7 en bij toepassing van Art 17 - afdeling IV van het Decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur, vragen wij u bij deze ons een afschrift toe te sturen van deze studie gekend als "*Bruul 95/111 – Reconstructie van een geschiedenis naar aanleiding van een stadsvernieuwingsproject*", opgemaakt

door D+A Consult, bureau voor ruimtelijke planning en vormgeving.

Gezien het gevraagde document deel uitmaakt van een aanvraag tot stedenbouwkundige

vergunning of dienstig is bij de bespreking van het voorontwerp voorafgaand aan dergelijke vraag, betreft het ongetwijfeld een bestuursdocument waarop bovenvernoemde

reglementering onverkort van toepassing is.

Onze vereniging streeft, net als uw bestuur, naar een opwaardering van dit stadsdeel. Het CHE rapport zal ons dan ook helpen bij het uitwerken van constructieve voorstellen die gericht zijn op een herwaardering van dit precaire gebied, midden de historische binnenstad.

Mogen wij een afschrift van het rapport inwachten uiterlijk tegen 10 maart 2009 op het adres van onze vereniging, Dageraadstraat 45 te 2800 MECHELEN.

Saturn vraagt in augustus ontheffing van MER rapportage om zodoende de aanvang van de werken te kunnen vervroegen

Tijdens de Open Monumentendag van 13 september 2009 wordt het publiek via flyers nogmaals warmgemaakt voor onze acties.

Op 13 november 2009 beslist de vlaamse overheid dat een MER rapport niet langer nodig is.

In januari 2010 stuurde RIM volgend bezwaarschrift naar het CBS:

Binnen onze vereniging bestaan grote zorgen omtrent de voorgenomen afbraak en nieuwbouw in de Bruul. Wij zijn van mening dat het

voorliggende project een onaanvaardbare aanslag op het fijnmazige en historisch waardevolle stadsdeel in deze omgeving vertegenwoordigt.

Via onderhavig schrijven tekenen wij dan ook bezwaar aan tegen de ingediende bouwwaanvraag, waarbij volgende elementen o.i. van belang zijn:

- *In de huidige gebouwen zijn, ondanks de schrijnende jarenlange verwaarlozing, nog tal van belangrijke 16e en 17e eeuwse elementen (kelders en dakgebinten, bouwplan en materialen) aanwezig die, mits een aangepast bouwprogramma, perfect kunnen ingepast worden in een hedendaags (kleinschalig) ontwerp.*
- *Ook het winkelpand “Vedea”, gerealiseerd door architect Lauwers, is een waardevol element, gezien de erkenning van deze architect als toonaangevend vertegenwoordiger van de Interbellumarchitectuur.*
- *Aangezien ook het stadsbestuur bij diverse gelegenheden benadrukt dat Mechelen zijn succes o.a. te danken heeft aan een origineel winkelnetwerk van kleine, authentieke speciaalzaken, lijkt het ons uitermate onverstandig om deze te vervangen door een grootschalig magazijn, vertegenwoordiger van een keten die in quasi elke stad zijn opwachting maakt.*
- *De omvang van het voorgestelde gebouw is buiten proportie t.o.v. de omgevende gebouwen en dreigt een nieuw “Euroshoppingdrama” te veroorzaken waarbij de buurt voor jaren opgezadeld wordt met een monoliet die alle leven uit de straten rondom wegdrukt.*
- *Naar wij vernemen werd in het MER-ontheffingsbesluit gestipuleerd dat een bemalingsstudie diende uitgevoerd te worden vooraleer sprake kon zijn van een bouwwaanvraag. Deze studie ontbreekt en vormt derhalve een juridische belemmering voor het toekennen van een vergunning.*
- *Hetzelfde argument betreft de studie over de invloed van*

het werfverkeer op de beschermde "Fonteinbrug". Ook hier werd de verplichting uit het MER-ontheffingsbesluit blijkbaar genegeerd waardoor de regelgeving de toekenning van een bouwvergunning belet.

- *Daar het project direct aan een grote school grenst, menen wij dat het uit het oogpunt van veiligheid voor de schoolgaande jeugd ongewenst is om een aantrekkingspool voor vrachtwagens (aan- en afvoer van goederen) te creëren, hetgeen in een dergelijke omgeving met een smalle brug voor gevaarlijke toestanden zou zorgen.*

*Wij verzoeken u, geacht College van Burgemeester en Schepenen, dan ook om deze bouwaanvraag **negatief** te beoordelen en de projectontwikkelaar aan te spreken om een aangepast ontwerp, op maat van de omgeving en met respect voor het karakter en het erfgoed van de stad, voor te leggen.*

Als gevolg hiervan meldde de bouwdienst dat het huidige bouwproject stopgezet werd.

Inderdaad, kort daarna werd een nieuwe bouwaanvraag ingediend.

Hierop werd door RIM een nieuw bezwaarschrift ingediend omdat de aangepaste bouwaanvraag slechts marginale aanpassingen voorstelde.

Desalniettemin keurde het CBS deze nieuwe bouwaanvraag in juni ook goed.

In juli wordt daartegen beroep aangetekend bij de bestendige deputatie van de provincie Antwerpen omdat de geplande bemaling ernstige schade aan de omgeving kan opleveren en omdat er onvoldoende aandacht werd besteed aan de nadelige effecten van het zware werfverkeer op de Fonteinbrug. Een ander belangrijk bezwaar is dat verschei-

dene collectieve belangen zouden beschadigd worden: kleinschalige winkels verdwijnen, zware toename van het verkeer en het onvoldoende belang dat gehecht wordt aan het historische erfgoed.

De bouwvergunning wordt door de provincie, als gevolg van dit beroep, geschorst en op 6 september heeft een hoorzitting plaats bij het provinciebestuur. Die besluit enkele dagen later dat de bouwvergunning geldig is en de schorsing wordt opgeheven.

Hierop tekent RIM onmiddellijk beroep aan bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Daarna bleef het stil tot 9 februari 2011 wanneer RIM bericht kreeg dat de zaak op de rol geplaatst werd.

Het vervolg is nu het wachten op de uitspraak van de Raad voor Vergunningsbetwistingen, waarbij we evenwel dienen vast te stellen dat de promotor ondertussen de werken gestart heeft, waardoor het historisch erfgoed definitief verloren dreigt te gaan. Evenwel hopen wij dat het project mits een voor ons gunstige uitspraak alsnog kan bijgestuurd worden, om zodoende toch een nieuw “euroshoppingdrama” in Mechelen te voorkomen!

Restauraties in de binnenstad: een substantiële bijdrage tot een verbeter- de omgevingskwaliteit

Opnieuw werden de jaarlijkse Mechelse Prijzen voor Stadsverfraaiing uitgedeeld. Er werden 22 projecten ingediend die naar verluidt allemaal van hoge kwaliteit waren. In de lijst, met ondermeer het Hooghuys aan de Drabstraat en de Zeehondt aan de Zoutwerf, werd onze aandacht vooral weerhouden door eenvoudiger panden aan de Jodenstraat 59-61 en Leegheid 20. We sprongen op de fiets en gingen even ter plaatse kijken.

Het huis aan de Jodenstraat oogt fris. Opvallend is het rode pannendak, oorspronkelijk met Vlaamse pannen, welk fel contrasteert tegen de aanpalende zwarte daken. Heel mooi is de verankerde voorgevel waarin de korfboogvormige bovenvensters heel treffend tot hun recht komen. De rechthoekige benedenvensters zorgen ongetwijfeld voor voldoende lichtinval en contrasteren met hun strakke lijnen fel tegen de eerder frivole en met zandsteen omlijste voordeur, met een getralied bovenlicht. Het pand, oorspronkelijk achttiende eeuws, komt modern over door de witte voorgevel en de strakke lijnen van de twee bouwlagen, smaakvol onderbroken door de speelse bogen van de bovenramen en de deuromlijsting. De geslaagde restauratie draagt substantieel bij tot de verfraaiing van de straat, die nog steeds gebukt gaat onder de schaduw van de totaal verkommerde Dominicanenkloosterkerk.

Aan de Leegheid 20, rechts naast het gekende en schattig gerestaureerde dubbelhuisje, rijst een imposant maar al bij al compact enkelhuis op, met strakke lijstgevel en rechthoekige vensters. Drie bouwlagen en een monumentale inkomdeur geven de dokterswoning het karakter van klasse in eenvoud. Vermelden we nog even dat de naam Leegheid

Zomerprogramma 2011

Mechelenbinnenstebuiten

Deze zomer gaat Mechelenbinnenstebuiten onze stad van binnen en van buiten bewonderen.

De binnenkant van Mechelen

Van 1880 tot 1930 was Mechelen 'de' meubelstad van het land. Heel wat Mechelaars verdienden er hun brood mee. Die gloriejaren zijn voorbij, maar de stad staat nog vol met architecturale sporen: grote en kleine ateliers, houtzagerijen, schoolgebouwen en meubelwinkels. Hoog tijd om er vandaag bij stil te staan en het meubelverhaal een tweede adem te gunnen.

Datum: De binnenkant: op zon 14/08/11 om 14.00 en woe 17/08/11 om 19.00

Vertrek: Leuningensplein

De achterkant van Mechelen

Mechelen herbergt een schat aan monumenten en prestigieuze gebouwen, maar de rijkelijk versierde voorgevels vertellen ons niet het ware verhaal. De achterkant van de façade legt de Mechelse ziel bloot. Op deze wandeling bezoeken we plekken van rust en stilte, staan we stil bij de schoonheid in koterij, vinden we sporen van noeste huisnijverheid en ontdekken we verborgen pareltjes.

Datum: De achterkant: op zon 21/08/11 om 14.00 en woe 24/08/11 om 19.00

Vertrek: Leuningensplein

De onderkant van Mechelen

Er rommelt wat in de onderbuik van Mechelen. Tijd voor Mechelenbinnenstebuiten om ondergronds te gaan, Indiana Jones achterna. Ontdek samen met ons verborgen schatten, ondergrondse gangen en waterlopen, het geheim van 333 dobbelstenen, vergeten kelders en verborgen crypten, belastingsontduiking uit langvervlogen tijd en het heiligdom voor de stalen melkkoe.

Datum: De onderkant: op zon 28/08/11 om 14 .00 en woe 31/08/11 om 19 .00

Vertrek: Leuningse IJzerenleer

De bovenkant van Mechelen

Is the sky the limit ? Niet met Mechelenbinnenstebuiten ! Wij tonen u de bovenkant van Mechelen ! Wat zie je wanneer je de daken vanuit de hoogte bekijkt? Maar ook, hoe geraken we zelf 'op de hoogte' ? Hoe dicht kan je bij de heilige Rombout komen of bij de sterren ... Met deze zomerwandeling scheren we hoge toppen. Een goede conditie is wel vereist, want we gaan ongeveer enkele honderden treden beklimmen ... en afdalen ...

Datum: De bovenkant: op zon 04/09/11 om 14.00 en woe 07/09/11 om 19.00

Vertrek: Leuningse IJzerenleer

Verder worden nog enkele "generatie"-wandelingen van het zomerprogramma 2010 hernomen:

Oud of out

Reeds meer dan 150 jaar zoeken we naar een correcte benaming: senioren, oudjes, ouden van dagen, bejaarden,.... en we komen er nog altijd niet uit.

Wat is dat toch met die oude Mechelaars en wie is er nu eigenlijk oud of out?

Vele vragen met soms verrassende antwoorden in deze stadswandeling, hou je vast!

Datum: Oud of out?: zondag 26/06/2011 om 14 .00

Vertrek: Leuningten IJzerenleen

Mannen !

Dat Mechelen straffe vrouwen heeft gekend, weten we al. Maar ook Mannen hebben de stad vorm gegeven. (Patroon-)Heiligen, gilden, ongeoorloofde mannenliefde en moderne mannenbastions, ze komen allemaal aan bod.

Alle mannen (en vrouwen) verzamelen voor alweer een nieuw stadsbeeld!

Datum: zondag 31/07/2011 om 14 .00

Vertrek: Leuningten IJzerenleen

Vrouwen in Mechelen een noodzakelijk kwaad?

Doorheen de geschiedenis hebben vrouwen het leven in Mechelen uitgemaakt. Of het nu gaat over de bekendste vrouwen zoals onze beide Margaretha's of onze religieuzen, of om andere minder bekende figuren zoals de stoelplechtsters en andere markante vrouwen, allen hebben ze de geschiedenis van Mechelen vorm gegeven.

Deze wandeling neemt je mee naar bekende en minder bekende plaatsen in Mechelen en zet de vrouw centraal.

Vrouwenhaters welkom, maar ze moeten zwijgen en leren!

Datum: zondag 25/09/2011 om 14.00

Vertrek: Leuningse IJzerenleer

RIMleden en hun gezin betalen voor deelname slechts €2 in plaats van €5. Bovendien moeten zij niet reserveren bij UitinMechelen maar kunnen rechtstreeks naar de startplaats gaan en daar betalen. Er zijn dus geen bijkomende administratieve kosten.

Bijlage bij RIMNieuws 85

verwijst naar een braakliggende grond in de middeleeuwen.

Beide restauraties, gelegen in kwetsbare straten van het stadsweefsel, zorgen ongetwijfeld voor een verbeterde omgevingskwaliteit. In dit verband herinneren we ons nog de Krot Op! actie van tien jaar geleden in Mechelen. Een actie die erop gericht was de verkrotting en de leegstand in de binnenstad aan te pakken. Dit kan door op twee sporen te werken; aanmoedigen van verfraaiingsprojecten en bestraffen van leegstand en verkrotting. Laat ons eerlijk zijn: er is al heel wat ten goede gekeerd. Maar er is ongetwijfeld nog veel werk aan de winkel, zo leerden ons ondermeer de perikelen rond het Hof van Cortenbach. Soms zijn het private eigenaars die met de vinger moeten gewezen worden en verantwoordelijk zijn voor een stadskanker. In andere gevallen is het de overheid zelf of het lokale bestuur die de hand in eigen boezem moeten steken. Ongetwijfeld speelt een loodzware historische erfenis nog steeds parten en is het moeilijk om via gerechtelijke weg private eigenaars te dwingen hun verantwoordelijkheid op te nemen. Fiscaal dan maar proberen, door het heffen van een krot- of leegstandbelasting. Maar ook dat is niet eenvoudig.

Toch is dergelijke aanpak te verrechtvaardigen. Eigenaars die wel investeren in de verfraaiing van hun pand lijden des te meer onder verkrotting in hun onmiddellijke buurt die immers afbreuk doet aan de eigen geleverde inspanningen. Verkrotting en leegstand brengen onmiskenbaar schade toe aan de woonkwaliteit van de buurt. De wetgever zou het mogelijk moeten maken deze schade vast te stellen en te begroten en tevens het bestuur, namens de gemeenschap, de mogelijkheid moeten bieden om deze schade via een burgerlijke procedure te verhalen op de veroorzaker ervan. Het eigendomsrecht is immers niet absoluut en mag zeker geen bescherming bieden voor eigenaars die hun sociale verantwoordelijkheid niet opnemen.

De belasting op verwaarlozing is intussen een noodzakelijke maatregel om de verantwoordelijken aan te porren tot actie. Het decreet “Grond en Pandenbeleid” dat in werking trad op 1 september 2009 stelt de gemeenten bevoegd voor het bestrijden van leegstand. Zo moet iedere gemeente een oplijsting maken van de betrokken panden. Slechts een kwart van de gemeenten heeft ondertussen dergelijke lijst. Onze steden zijn op dat vlak beter georganiseerd omdat hun stedelijk weefsel sterk lijdt onder het fenomeen met alle gevolgen van dien zoals criminaliteit, stadsvlucht, samenlevingsproblemen, enz. Gemeenten die dus nog geen lijst hebben zullen daar dringend werk moeten van maken. En de Vlaamse overheid moet erop toezien dat het zo snel mogelijk gebeurt. Het bestaan van diverse heffingsstelsels naast elkaar, een Vlaams en een gemeentelijk, maakt het allemaal nog te weinig transparant en ons inziens nodeloos ingewikkeld. Bevoegdheidsniveaus die elkaar soms aanvullen en dan weer overlappen zijn typerend voor onze complexe overheidsstructuur. Dat maakt het voeren van een efficiënt kort-op-de-bal-spielend omgevingsbeleid er zeker niet eenvoudiger op.

Ondertussen genieten we van de inspanningen die geleverd werden en feliciteren we van harte de bekroonde projecten en hun eigenaars. Zij bewezen dat het kan; bijdragen tot een kwalitatieve woonomgeving in de binnenstad.

Willy Van Duffel

De Kruidtuin en het geheim van de Centaur.

Door middel van verscheidene deelprojecten pakt de stad de Kruidtuin aan. De Dodoenstuin, genoemd naar Rembert Dodoens (1517-1585), Mechelaar van geboorte, werd een jaar geleden al vernieuwd. In een latere fase volgen de waterpartijen, de restauratie van de idyllische boogbrug en de aanleg van een vast (muziek)podium. Dat laatste is enigszins omstreden. Sommigen doen het af als een permanent “lawaaipunt”, hoewel er ook in vroeger tijden al een harmoniekiosk stond. Maar dat is natuurlijk nog wat anders dan het muzikale geweld à la Maanrock. De werken zouden volgend jaar moeten rond zijn.

Het belang van de Kruidtuin kan niet overschat worden. Het is een plaats van stilte en groen in het historische en drukke centrum. Naast tal van uitheemse boomsoorten telt het park een paar merkwaardige standbeelden. We kennen allemaal wel “meisje met hond” van Rik Van Perck. Een schattig monumentje, romantisch en tot de verbeelding sprekend van de kuierende Mechelaar of toerist. Maar overigens zonder omgevingsgeschiedenis. Het verhaal dat de hond het meisje redde uit het water blijkt uit de fantasie te zijn ontsproten.

Persoonlijk laat ik me meer imponeren door het veel geheimzinnigere beeld van de Centaur in het midden van het grasperk. Het beeld is van de hand van Ernest Wijnants (°24/09/1878), een tijdgenoot en vriend van Rik Wouters. Ze hadden met elkaar heel veel gemeen. Beiden waren Mechelaar en werkten vanaf hun kindertijd in het meubelatelier waar ze de stiel van het beeldhouwen aangeleerd kregen. Beiden gingen in de academies van Mechelen en

Brussel hun talent aanscherpen.

Wijnants schonk Mechelen tal van werken, waaronder dus de wat minder bekende, maar intrigerende Centaur in de botanique. Naast heel wat andere werken in onze stad, waaronder het Monument voor de Gesneuvelden (St.Romboutskerkhof), De Moeder (stadhuis), Dansend Paar en Ritmische beweging (Kruidtuin), De Drie Gratiën (Haverwerf) en De Bewustwording der Vrouw (St.Janskerkhof). Wijnants liet zich duidelijk in tal van zijn creaties beïnvloeden door de beeldhouwkunst uit de oude geschiedenis van de Grieken en Romeinen. In dat verband is de Centaur niet zo verrassend. Maar laten we alles eens van dichterbij bekijken en binnen de omgevingscontext plaatsen. Laat u verrassen met volgende theorie welke ik nergens bevestigd zag, voor zover ik dat kon natrekken.

De Centaur is een voorstelling uit de Griekse mythologie, man annex paard. Meestal zijn Centaurs vijandig en eng. Maar het beeld van de Centaur van Wijnants in de Kruidtuin is anders. De Centaur in de Kruidtuin is Cheiron, zoon van Chronos en leraar van Achilles. Cheiron houdt een lier vast, symbool van zijn muzikale begaafdheid en zijn leraarschap. Cheiron was een kunstminnende Centaur en had kennis van wetenschappen en geneeskunde. Wellicht op die wijze legde Wijnants de link tussen onderwijs, wetenschappen, kunst, cultuur en zichzelf. Het beeld is dus volgens mij helemaal niet zo contextvreemd als op het eerste zicht lijkt. De Centaur beeldt als het ware de eenheid uit tussen de kunsten (oude beeldhouwkunst maar ook deze van Wijnants en zijn tijdgenoten zelf), de wetenschappen (geneeskunde en Rembert Dodoens), cultuur en het onderwijs (huidige atheneum KA Pitzemburg dat reeds een stadcollege was sedert 1832). Was dit een bewuste keuze van Wijnants en schuilt hierin het geheim van de

Centaur? Misschien wel en bestaan er ook, voor mij onbekende, bronnen die dit bevestigen en die aantonen dat deze theorie helemaal niet origineel is. Kan deze theorie überhaupt hard gemaakt worden? Ik weet het niet en ben ook helemaal niet deskundig. U als lezer weet misschien veel meer en dat vernemen we dan heel graag. Het is in ieder geval een boeiende en misschien ook voor de hand liggende denkpiste.

De Centaur staat er wat verweerd bij en hopelijk kan het beeld mee profiteren van het restauratiebudget dat voorzien wordt, ondermeer ook voor de romantische boogbrug. Zo gigantisch kunnen de kosten niet zijn om het sokkel van natuursteen waarop het beeld metershoog torent, wat op te kalefateren. Ernest "Neste" Wijnants, geboren in een arbeidersgezin, had meer geluk dan Rik Wouters en kende een lange en productieve loopbaan. Wijnants overleed op 8 december 1964 en liet op tal van plaatsen binnen onze stad, maar ook daarbuiten, zijn creaties na voor het nageslacht. Wanneer spreekt zijn Centaur?

Willy Van Duffel

De balustrade van de Bofferbrug over de Melaan.

Mechelen moet volgens zijn burgervader het Venetië van het Noorden worden. Historisch gezien valt daar wel wat op te zeggen natuurlijk. In de 19e eeuw dempte Mechelen om diverse redenen al zijn vlieten en verdween het water uit het stadsgezicht. De stad doet deze binnenvlieten nu terug herleven. Zo ook de Melaan die naast zijn traject aan de Melaan zelf en het Jef Denijnplein ook aan de Bofferstraat zal opengelegd worden. Er wordt zelfs geopperd dat dit zal gebeuren tussen Bruul en Bofferstraat, langs de Zakstraat, Muntstraat en Botermarkt dus. Heel ambitieus en spannend. Dit alles kadert in het Europees project WIHCC ofte Water in Historic Cities Centres, waaraan een zestal steden deelnemen, waaronder ook Gent.

Reeds in de dertiende eeuw verbond een brug, de Bafferbrug, de Bafferstraat met de Veemarkt. Aanvankelijk was het een houten constructie die als brug diende. Maar al in 1337 bouwde men een stenen, welke in 1839 wederopgebouwd werd met een balustrade van hardsteen en gietijzeren zuiltjes. Door het verdwijnen van de vliet werd ook de Bafferbrug teniet gedaan. De balustrade werd in 1922 verplaatst naar de Kruidtuin, even voorbij de ingang van het KA Pitzemburg aan de Bruul, waar u ze nog kunt bewonderen. Nu ja, bewonderen... Het monument is danig aangetaast en waarschijnlijk zal een harde restauratie nodig zijn om een en ander terug bruikbaar te maken. Maar het loont nog de moeite. Tussen de Bafferstraat en Zakstraat zou bovendien in het aldaar liggende binnengebied een Rik Wouters tuin aangelegd worden. We refereren in dit verband graag naar onze andere bijdragen in dit nummer waar Rik Wouters een rol speelt.

Ondertussen kunnen we in de botanique al dromen van de Melaan tussen de Veemarkt en de Bafferstraat. De balustrade, zoals we ze terugvinden in de Kruidtuin, heeft immers een flinke lengte en doet ons vermoeden dat het project geen akkefietje zal worden. De werken zouden volgend jaar al starten. Duimen maar.

Willy Van Duffel

Rik Wouters in het Schepenhuis

Langs de Steenweg naar het Fauvisme.

In juni van dit jaar opent het Schepenhuis zijn deuren als tijdelijk Rik Wouters museum. Merkwaardig bericht, wetende dat de schilder aquarellist Rik Wouters aanzien wordt als een fauvist en deze kunststroming gekenmerkt wordt door een uitbundig kleurenpalet en lichtspel. Het sterk gesloten en eerdere sombere middeleeuwse Schepenhuis gaat dus dienstdoen als expositieruimte voor een schilder die het licht en de kleuren met zin voor artistieke perfectie bespeelde. We zijn benieuwd of dit gaat lukken. Het Schepenhuis werd immers, net zo min trouwens als het Hof van Busleyden, niet ontworpen om te fungeren als tentoonstellingsruimte. Maar laat ons niet moeilijk doen. Het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen stelt een reeks werken van Rik Wouters ter beschikking wegens renovatiewerken. Vandaar de unieke gelegenheid die Mechelen krijgt om een verzameling van Wouters' oeuvre, er is sprake van meer dan honderd stukken, naar zijn geboortestad te halen. Toch blijft het een merkwaardige combinatie, het Schepenhuis en Rik Wouters. Of misschien toch niet bij nader toezien?

Laat ons eerst even kijken naar de ligging van het Schepenhuis, met name aan de Steenweg. De Steenweg was al heel vroeg een belangrijke verkeersader. De naam Steenweg was niet toevallig, want reeds op het einde van de 13e eeuw was het de eerste gekasseide straat in onze stad, eindigend aan de Grootbrug, dus met inbegrip van de Ijzerenleen. De voormalige houten gevels van de statige diephuizen zijn ondertussen verdwenen en vervangen door

achttiende en negentiende eeuwse gevelarchitectuur, zoals de “Zevenster” aan het nummer 24. Opvallend is het gebogen tracé van de straat beginnend Onder den Toren, zo naar de Ijzerenleen. Volgens bronnen zou de ligging overeenkomen met de loop van de oude heirbaan Utrecht-Bavay, wat ook geldt voor de Goswin de Stassartstraat (voormalige Kerkhofstraat). Het Noord-Franse Bavay, met als Latijnse naam Bagacum Nerviorum was, naast de hoofdstad der Nerviërs, tevens een knooppunt van Romeinse wegen van noord naar zuid en van oost naar west. Gezien de weg destijds de enige met stenen aangelegde straat was noemde men deze gewoon Steenweg. De verharding van de straat was dus noodzakelijk en wijst op een intense trafiek van goederen die verplaatst werden op zwaar beladen gespannen en door mankracht voortgeduwde handkarren. Dat ging nu eenmaal wat vlotter op een gekasseid wegdek dat toch nog voldoende grip bood aan de paarden en ezels die zich schrap moesten zetten om de gammele gespannen voort te trekken. Of aan de kruiers die dat veelal blootsvoets moesten doen. Dus deed men wat de Romeinen al duizend jaar eerder deden, steenwegen maken. Noodzakelijk voor de stad die haar economische bloei kende en steeds belangrijker werd met de draperie of lakennijndustrie. Die handel was voornamelijk gericht op twee handelspolen. Het westen met de Britse eilanden en de jaarmarkten van Champagne en het Rijnland in het Oosten. Geen wonder dus dat de overheid stilaan begon met het aanleggen van verharde wegen.

Tegelijk met deze economische opbloei, kwam de nood aan een beter georganiseerde administratie. Zo komen we uit bij het Schepenhuis. Door de toename van de economische bedrijvigheid ontstond de nood aan een efficiënter bestuur en rechtsprekende overheid. Aldus werd in 1288 het Schepenhuis gebouwd. Schepenbanken hadden een dubbe-

le taak, een bestuurlijke en een justitiële. We zouden het, om even kort door de bocht te gaan, kunnen vergelijken met een College van Burgemeester en Schepenen dat tevens fungeert als rechtbank en uitspraak doet in burgerlijke geschillen en zelfs in strafzaken. Daarbij gold het gewoonterecht. Er was immers geen sprake van eenduidige wetgeving hoewel men stilaan toch begonnen was dit gewoonterecht ter schrift te stellen. Op die manier ontstonden wetboeken die dus eerder de bedoeling hadden het gewoonterecht dat in die bepaalde streek gold, op een niet-systematische manier te beschrijven.

Het Schepenhuis zoals we dit nu kennen, bestaat eigenlijk uit twee delen. Het oudste gedeelte, dat dus teruggaat tot 1288 (vermelding in een schepenakte), staat loodrecht op de straat en heeft zijn noordelijke gevel aan de kant van de Grote Markt, tot voor kort geflankeerd door het “klakkenhuis”. Het is een sober rechthoekig gotisch gebouw met zowel aan de oostelijke als westelijke zijde een trapgevel. Spoedig vond men het gebouw te klein voor het herbergen van de administratie en in 1374 werd een tweede, groter, gebouw haaks op het eerste bijgebouwd aan de zuidelijke zijde en dus evenwijdig aan de Steenweg. Op de plaats waar de “Oude Hage”, de eerste schepenen in open lucht vergaderden. Het grondplan heeft de vorm van een trapeze met als basis de westelijke gevel aan de Steenweg. Bouwmeester was de Mechelaar Hendrik Mijs uten Anker van wiens hand ook het gotische belfort (1369) en later de Sint-Gummaruskerk (1378) in Lier waren.

Zonder al te veel in detail te willen treden, vermelden we nog dat het gebouw multifunctioneel was doorheen de geschiedenis en aldus bewaard bleef. Achtereenvolgens (1473 tot 1617) werd het ingericht als zetel van de Grote Raad, vanaf de vijftiende eeuw het hoogste rechtscollege

van de Bourgondische Nederlanden. Ook als rederijkerskamer en vergaderzaal voor de kolveniersgilde deed het gebouw dienst. In 1653 gebeurt in de noordelijke vleugel de plechtige installatie van de Chambre Mi-Partie. Ook wel Tweeledige Kamer genoemd. Het was een internationaal hooggerechtshof, opgericht na de Vrede van Munster, dat uitspraak deed in de juridische geschillen tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. De zittingen vonden afwisselend in Mechelen (tot 1667) en in Dordrecht plaats. In de achttiende eeuw was het nog een scherm-school en gevangenis. In de negentiende eeuw deed het gebouw dienst als tekenacademie en oudheidkundig museum. Om vervolgens vanaf 1897 ingericht te worden als stadsarchief, een functie die het gebouw meer dan een eeuw zou vervullen. Sinds een tiental jaren doet het gebouw dienst als museum met ondermeer stukken uit de 17e eeuw van Theodoor Boeyermans, de Besloten Hofjes en tentoonstellingen die de geschiedenis van Mechelen belichten. Tegen de zomer van dit jaar komt er dus de tentoonstelling van Rik Wouters, wat zou gepaard gaan met de verhuis van enkele kunstwerken naar andere locaties.

Maar wie is die kunstenaar Rik Wouters? Daarover is heel wat literatuur voorhanden en het zou ons te ver leiden om in extenso het leven van Rik Wouters en zijn werken te behandelen. Rik Wouters is een geboren Mechelaar (2 augustus 1882) die als houtsteker werd opgeleid in het meubelatelier van zijn vader. Hij woonde als jonge knaap tussen 1890 en 1900 in de toenmalige Huidevettersstraat, nu Rik Woutersstraat, in de (heden) tweegezinswoning aan het nummer 41-43, recht tegenover de getrappevelde zeventiende eeuwse diephuizen, die de vrij smalle straat domineren. Een verweerde en haast onleesbare grijze gevelsteen verwijst naar zijn verblijf. Hij schrijft zich in voor een verdere vorming aan de academies van Mechelen en

Brussel. Op tweeëntwintigjarige leeftijd ontmoet Rik Wouters Nel, de vrouw van zijn leven en ze vestigen zich in Bosvoorde bij Brussel. Zijn echtgenote, die aan TB lijdt, zal centraal staan in tal van zijn werken. Rik Wouters ontwikkelt gaandeweg zijn artistieke talenten als beeldhouwer, schilder en tekenaar. Zijn kunde valt in de smaak van Georges Giroux, een galeriehouder voor wie hij een tijdlang exclusief zal werken. In 1912 trekt Wouters naar Parijs om zijn droom waar te maken. De Franse kunstenaars ontdekken, Cézanne, Monet, Renoir, ... door wie hij zich in zijn eigen werk sterk laat beïnvloeden. Impressionisten, maar ook fauvisten zoals Matisse. Door ongemengde kleuren te gebruiken streven les fauves een expressief en decoratief effect na. Kleuren zijn een centraal gegeven en krijgen de bovenhand op een licht-donker techniek en schaduweffecten. De werken zijn uitbundig en spreken tot de verbeelding. Rik Wouters wordt onmiskenbaar geassocieerd met deze vernieuwende kunststroming die tot op de dag van vandaag haar invloed doet voelen.

De oorlog komt eraan en Rik wordt op 31 juli 1914 gemobiliseerd. Na zes weken aan het front belandt Wouters in een interneringskamp in het Nederlandse Amersfoort. In 1915 komt Rik vrij en kan zich met zijn Nel vestigen in Amsterdam. Maar het noodlot slaat gruwelijk toe. Er wordt botkanker vastgesteld aan zijn kaaksbeen en Rik lijdt helse pijnen. Toch blijft hij doorwerken als kunstenaar, gedreven en expressiever dan ooit. Maar de ziekte krijgt, ondanks enkele chirurgische ingrepen steeds meer de bovenhand. Hij verliest een oog en een deel van zijn gezicht om uiteindelijk, volkomen blind en aan het einde van zijn krachten, op 11 juli 1916 te overlijden. Rik Wouters was amper 33 jaar jong toen hij stierf.

Toen in 1897 het Schepenhuis stadsarchief werd kende het

voordien een periode als academie, meer bepaald van 1811 tot 1846. Lang voor de geboorte dus van Rik Wouters. Dat de tentoonstelling precies daar zal plaatsvinden is eerder een toevalligheid, wellicht een samenloop van enkele materiële en infrastructurele omstandigheden. Maar toch is er een vreemde binding tussen beiden.

De Steenweg, waarlangs het Schepenhuis werd gebouwd, is van oudsher de weg van het koele Noorden naar het warme en uitbundige Zuiden. Van Utrecht naar Bavay. Of zo je wil van Parijs naar Amersfoort. Van de warme en uitbundige, levenslustige kleuren naar de grauwe realiteit van de oorlog en de dodelijke ziekte. De weg die Rik Wouters opging tijdens zijn te korte leven, beginnend in Mechelen en Bosvoorde, naar Parijs en uiteindelijk eindigend in Amsterdam. Hij droomde en leefde van het Zuiden om verminkt en uitgeput te eindigen in het Noorden. Door de tentoonstelling onder te brengen in het Schepenhuis aan de Steenweg wordt Rik Wouters symbolisch weer op zijn dramatische levensweg geplaatst. Laat ons hopen dat het bestuur erin slaagt om het Schepenhuis zo in te richten dat Rik Wouters zich thuis voelt in zijn geboortestad. Want dat was tijdens zijn leven niet echt het geval. En dat zal niet gemakkelijk zijn, want de kleurrijke stijl van Wouters is weinig compatibel met het besloten karakter van het gotische gebouw. Maar als de deur openzwaait van het Schepenhuis en daarmee Rik Wouters na een eeuw terug begroet in Mechelen, zal hij even rust vinden aan de Steenweg van Noord naar Zuid.

Welkom thuis Rik!

Willy Van Duffel

Inhoudstafel RIMNieuws 85

Intro	3
Nieuwe euroshopping in de Bruul?	5
Restaurants in de binnenstad	17
De Kruidtuin en het geheim van de Centaur.	21
De balustrade van de Befferbrug over de Melaan.	25
Rik Wouters in het Schepenhuis	27

Doelstellingen RIM v.z.w.

RIM v.z.w. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM v.z.w. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM v.z.w. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM v.z.w. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM v.z.w. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.